

3. Степанюк Р. Л., Лапта С. П. Новітні зарубіжні розробки та перспективні дослідження в галузі техніко-криміналістичного забезпечення протидії злочинності. Право і безпека. Науковий журнал. 2017. № 2 (65). С. 96–101.

4. Crime-lite forensic light sources. Foster + Freeman: веб-сайт. URL: <http://www.fosterfreeman.com/forensic-light-sources.html>.

Рогатюк Ігор Володимирович,

професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ І КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СБУ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА

На сайті Верховної Ради України міститься Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України № 3196-д від 26.10.2020 [1]. Це об'ємний законопроект, який включає до свого змісту оновлені правові засади організації та діяльності Служби безпеки України та пропонує зміни до низки кодексів і законів України.

Також серед іншого, проект містить низку змін до Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» [2]. Цікавинкою цього законопроекту є те, що ці зміни стосуються судового контролю за діяльністю Служби безпеки України [3].

Зокрема, він доповнюється статтею 8-2 «Контррозвідувальні заходи, які проводяться за рішенням суду», яка дозволяє Службі безпеки України за рішенням суду здійснювати такі контррозвідувальні заходи:

1) спостереження за особою або місцем із фіксацією відповідних відомостей або даних;

2) аудіо-, відеоконтроль особи, що полягає у втручанні в приватне спілкування особи без її відома з фіксацією змісту її розмов або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування тощо, за допомогою аудіо-, відеозапису із використанням спеціальних та інших технічних засобів;

3) аудіо-, відеоконтроль місця, що полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб;

4) зняття інформації з телекомунікаційних мереж (транспортних телекомунікаційних мереж), що забезпечують передавання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень

будь-якого виду між підключеними до неї телекомунікаційними мережами доступу;

5) зняття інформації з електронних інформаційних мереж, яке полягає у пошуку, виявленні шляхом фізичного та/або програмного доступу, відборі і фіксації відомостей або даних, що містяться в електронних інформаційних мережах (системах) або їх частинах, доступ до яких обмежується її власником, володільцем, утримувачем або пов'язаний з подоланням системи логічного захисту;

6) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи шляхом негласного проникнення до таких місць житла чи володіння особи з використанням спеціальних та інших технічних засобів, з метою:

виявлення і фіксації речей та документів;

виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів, виявлення та вилучення зразків для дослідження;

виявлення осіб, які можуть бути причетні до розвідувально-підривної діяльності, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України;

встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи;

7) установа місцезнаходження радіоелектронного засобу, яке полягає в локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, в тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів, провайдерів телекомунікацій, без розкриття змісту повідомлень, що передаються;

8) огляд кореспонденції, який полягає в негласному відборі за ідентифікаційними ознаками кореспонденції, її обробленні, зміні (заміні), знятті копій чи отриманні зразків.

Обмеження доступу до визначених (ідентифікованих) інформаційних ресурсів (сервісів) з метою недопущення терористичного акту або вчинення розвідувально-підривної діяльності на шкоду Україні здійснюється в судовому порядку на підставі матеріалів кримінального провадження, оперативно-розшукової або контррозвідувальної справи.

Рішення суду про проведення контррозвідувальних заходів, передбачених частиною першою цієї статті, постановляється за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу Служби безпеки України, що здійснює контррозвідувальну діяльність, або його заступника.

У виняткових випадках, коли нежиття невідкладних заходів призведе до злочину проти основ національної безпеки України, терористичного акту, кібератаки, знищення необхідних фактичних даних або зумовить неможливість їх отримання, Голова Служби безпеки України, його заступник або начальник регіонального органу Служби безпеки України має право прийняти документально оформлене рішення щодо проведення контррозвідувальних заходів, передбачених частиною першою цієї статті, до ухвалення рішення

суду. У такому разі керівник оперативного підрозділу Служби безпеки України, яким ініційовано проведення контррозвідувального заходу, або його заступник, повинен протягом 24 годин з початку контррозвідувального заходу звернутися до суду з клопотанням про надання дозволу на проведення контррозвідувальних заходів. Крім відомостей, передбачених статтею 83 цього Закону, у клопотанні мають зазначатися обставини, які зумовили необхідність невідкладного проведення відповідного контррозвідувального заходу.

Якщо за результатами розгляду клопотання в порядку, передбаченому статтею 83 цього Закону, судом постановлено ухвалу про відмову у наданні дозволу на проведення контррозвідувального заходу, контррозвідувальний захід підлягає негайному припиненню, а одержана внаслідок його проведення інформація передається оперативному підрозділу–ініціатору проведення контррозвідувального заходу для знищення у встановленому порядку.

Інформація, здобута або створена Службою безпеки України в результаті контррозвідувальних заходів, крім контррозвідувальних заходів, визначених частиною першою цієї статті, не може бути використана для вирішення завдань кримінального провадження.

Визначені частиною першою цієї статті контррозвідувальні заходи можуть проводитися розвідувальними органами України у випадках, передбачених статтею 17 Закону України «Про розвідку» [4]. Рішення суду про проведення таких заходів постановляється за клопотанням керівника відповідного розвідувального органу України або уповноваженого ним заступника, що розглядається у порядку, визначеному статтею 83 цього Закону, з урахуванням особливостей мети проведення та суб'єкта ініціювання і проведення таких заходів.

Із зазначеного вбачається, що наведені у законопроекті заходи фактично є аналогією з негласними слідчими (розшуковими) діями, проведення яких передбачено главою 21 КПК України [5]. Суб'єктами їх проведення поряд із іншими правоохоронними органами є також підрозділи Служби безпеки України. Водночас, сам процесуальний механізм отримання таких заходів за допомогою ухвали судді апеляційного суду, також запозичений із кримінального процесуального законодавства. Деякі відмінності у процедурі їх отримання є, однак вони майже не помітні. Та з іншого боку це оперативні заходи спрямовані на досягнення цілей контррозвідувальної діяльності.

Частина 2 ст. 8-2 проекту говорить, що ці заходи здійснюються в судовому порядку на підставі матеріалів кримінального провадження, оперативно-розшукової або контррозвідувальної справи. Тобто можна зробити висновок, що законодавець дає можливість проводити заходи у кримінальному провадженні як згідно КПК так і в порядку Закону «Про контррозвідувальну діяльність». За змістом вказаних норм заходи передбачені ч. 1 вказаної статті можуть бути використані для вирішення завдань кримінального провадження. Однак не вказано у якій якості. Якщо як докази то не зрозуміло яким

чином. Оскільки для використання у кримінальному провадженні суд, який дозволив проведення контррозвідувальних заходів, може надати лише вступну та резолютивну частини тексту ухвали. Витребування повного тексту для вивчення в суді в рамках кримінального провадження не допускається.

Таким чином, проаналізувавши викладене вище, можна прийти до досить суперечливих висновків:

1. Якщо заходи передбачені ч. 1 ст. 8-2 проекту проводяться без мети використання їх у кримінальному провадженні то вони є виправданими. Але якщо з метою використання результатів заходів в якості доказів у кримінальному провадженні для притягнення особи до відповідальності за вчинення злочину проти основ національної безпеки України, терористичного акту тощо, то такі докази у подальшому можуть ставитися стороною захисту під сумнів, оскільки механізм їх здобуття виглядає не досить досконалим.

2. Чи враховано думку практичних працівників вказаного напряму роботи, щодо погіршення оперативності виявлення та зупинення антиукраїнської діяльності шпигунів та їх посібників після впровадження пропонованого процесуального механізму. Позаяк втрата часу інколи може дорівнювати втраті життя...

Отже, час покаже.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України № 3196-д від 26.10.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70243.

2. Реформа СБУ: дозволи на спостереження за особою спецслужба буде вимушена отримувати в судах. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/219798-reforma-sbu-dozvoli-na-sposterezhennya-za-osoboyu-spetssluzhba-bude-vimushena-otrimuvati-v-sudakh>.

3. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 р. № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

4. «Про розвідку» Закону України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>